

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО
МОЗИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.П. ШАМЯКІНА
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ
«СТАРОФЛОТСЬКІ КАЗАРМИ»**

АРКАСІВСЬКІ ЧИТАННЯ:

ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ЄВРОПІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ НАУКИ

**МАТЕРІАЛИ
X МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

1-2 червня 2020 р.

**Миколаїв
МНУ імені В.О. Сухомлинського
2020**

УДК 902 : 908 : 929 : 93/94 : 327

ББК 63

А 82

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (протокол № 4 від 19 червня 2020 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГАВРИЛЮК Н.О. (доктор історичних наук, старший науковий співробітник), ГОСПОДАРЕНКО О.В. (кандидат історичних наук, доцент), КУЗОВКОВ В.В. (кандидат історичних наук), СМІРНОВ І.О. (кандидат історичних наук, доцент), СІНІКА В.С. (кандидат історичних наук), ТРИГУБ О.П. (доктор історичних наук, професор), ЧЕРНЯВСЬКИЙ В.В. (кандидат історичних наук)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

ТОДОРОВ І.Я. (доктор історичних наук, професор)

СТЕПАНЧУК Ю.С. (доктор історичних наук, професор)

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК: ГОСПОДАРЕНКО О.В.

А-82 Аркасівські читання: гуманітарні дослідження в Європі на сучасному етапі розвитку науки. Матеріали X Міжнародної наукової конференції (1-2 червня 2020 р.). – Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2020. – 144 с.

До збірника увійшли матеріали доповідей і повідомлень учасників X Міжнародної науково-практичної конференції «Аркасівські читання: гуманітарні дослідження в Європі на сучасному етапі розвитку науки».

Публікації присвячені актуальним питанням археології, історії, історії міжнародних відносин, етнології, історіографії та краєзнавства

Для археологів, істориків, археологів, краєзнавців, вчителів історії та учнів ЗОШ, викладачів і студентів ВНЗ, а також для тих, хто цікавиться історією.

Матеріали подаються мовою оригіналу. Відповідальність за подану інформацію несуть автори.

УДК 902 : 908 : 929 : 93/94 : 327

ББК 63

© МНУ імені В.О. Сухомлинського

© Автори статей

З М І С Т

АРХЕОЛОГІЯ

Бондаренко Д., Смирнов О. <i>Проблема інтерпретації античної пам'ятки Бондаревські джерела</i>	7
Горбенко К., Жирок Ю. <i>Залишки будівельних об'єктів «цитаделі» городища Дикий Сад</i>	10
Гребенников В. <i>І.М. Шарафутдінова на Миколаївщині</i>	17
Ласінська М. <i>Дослідження археологічних пам'яток доби енеоліту-бронзи у регіоні Нижнього Побужжя у XIX-XX столітті: історія та історіографія</i>	19
Смирнов Л., Апунович О. <i>Археологічні дослідження лабораторії археології та етнології МНУ імені В.О. Сухомлинського у 2019 році</i>	23

ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Барсук А. <i>“История русов” – аўтэнтычны наратыў ці гістарычны міф?</i>	29
Белінська Т. <i>Практика реалізації публічної дипломатії королівства Норвегія в країнах Азії та Африки у XXI ст.</i>	32
Bondarenko D. <i>The Result of the First World War in Central and Eastern Europe: the Brest-Litovsk, Bucharest, and Trianon Peace Treaties. A Comparative Analysis</i>	35
Бойко Я., Данилова Н. <i>Разделение труда и структура занятости у восточных славян центральных губерний Северного Причерноморья на рубеже XIX-XX вв.</i>	37
Бойко Я. <i>Заселение Крыма и Северной Таврии (конец XVIII – первая половина XX вв.)</i>	52
Вовчук Л. <i>Японське консульство в Одесі у міжвоєнний період</i>	68
Жириков К. <i>Методологічні засади дослідження «епохи вікінгів» в історіографії XX століття</i>	71
Жуковська К. <i>Енергетична криза у Венесуелі як дестабілізуючий чинник для міжамериканської системи</i>	73
Іванова Т. <i>Радянсько-афганський конфлікт – остання воєнно-політична акція для СРСР за рубежом</i>	76

Кузовков В.	
<i>Походи русів на Каспій і Хазарський каганат у другій половині IX – другій третині X ст.</i>	79
Маринченко Г.	
<i>Стан освіти України в повоєнний період: дослідження сучасних вітчизняних науковців</i>	82
Мачай О.	
<i>Встановлення монгольської влади на теренах Південного Кавказу (1220-1265 рр.)</i>	84
Мезга Н.	
<i>Політика Польщі в зв'язи з советським дипломатическим «мирным наступлением» зимою – весной 1920 г.</i>	86
Мирун В.	
<i>Литовсько-Ординські відносини за князя Ягайла</i>	90
Мустіпан В.	
<i>Передумови формування близькосхідної політики Ізраїлю</i>	92
Nefyodov D.	
<i>1965 Economic reform in the USSR summed up by western scientists</i>	94
Рижева Н.	
<i>Значення культурних традицій у формуванні світоглядних уявлень (історико-науковий аспект)</i>	96
Семергей Н.	
<i>Розвиток української ідентичності у другій половині XIX – на початку XX століття: історіографічні акценти</i>	99
Федоренко М.	
<i>Особливості соціально-політичного руху Білорусі в другій половині XIX – початку XX століття</i>	101
Христоворова Ю.	
<i>Участь Єгипту в миротворчих операціях ООН на Африканському континенті</i>	105
Хрящевська Л.	
<i>Аналіз міграційних процесів у контексті соціально-економічного розвитку України в кінці XX – на початку XXI ст.</i>	107
Якубова Т.	
<i>Провенієнції, як джерелознавчий матеріал у вивченні та дослідженні приватних бібліотек (за матеріалами відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ)</i>	111

КРАЄЗНАВСТВО

Бобіна О.	
<i>«Комунізація» і декомунізація Миколаєва: основні етапи та підсумки топонімічної історії (до п'ятиріччя «стрімкої» декомунізації 2015-2016 рр.)</i>	115
Господаренко О.	
<i>Міський простір і формування історичної пам'яті (на прикладі м. Миколаєва)</i>	118

Коваль Г. <i>Проблема вывоза нечистот и процесс ее решение николаевской городской управой в 1915 году</i>	119
Hubený D. <i>Podkarpatoruský klub v Londýně</i>	122
Друзенюк О., Лебедев А. <i>Старообрядницькі священники Гомельщини у середині 1940-1960-х років</i>	126
Майба І. <i>Походження прізвищ краю (Збаразький район)</i>	129
Михайлуца М., Тригуб О. <i>Православна церква в Одесі на початку 1920-х років</i>	133
Савчук Т. <i>Громадськість Молочанська на захисті родини священника М. П. Секиринського (мікроісторичне дослідження)</i>	136
Цубенко В. <i>З історії церкви Всіх Святих Першого (старого) Одеського кладовища</i>	139

АРХЕОЛОГІЯ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ «ЕПОХИ ВІКІНГІВ» В ІСТОРІОГРАФІЇ ХХ СТОЛІТТЯ

Костянтин Жиряков

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
аспірант

Україна, 72300, м. Мелітополь, вул. Гетьманська, 20

e-mail: velchevaug@ukr.net

У період «Епохи вікінгів» нормани, «люди з півночі», впливали на утворення феодальних держав в Європі (Англія, Київська Русь); сприяли процесу централізації західноєвропейських держав; брали участь у формуванні нових торгових зв'язків і підтримували їх функціонування (Шлях із варяг у греки); також створювали власні колонії не лише на незайнятих європейських територіях, а й у межах інших країн (Денло, Нормандське герцогство).

Все вищезазначене, а також цивілізаційне протистояння вікінгів та європейців, обумовлює інтерес дослідників до історичного періоду «Епохи вікінгів». У різні епохи дослідники-вікінгісти зосереджували увагу на дослідженні різних проблем епохи вікінгів в залежності від панівної методології. У ХХ ст. дослідники-вікінгісти опинилися під впливом найбільш розроблених методологічних підходів, а саме під впливом історичного матеріалізму, неопозитивізму, глобальної (структурної) історії другої хвилі «Школи Анналів», фрагментації проблем дослідження і нової інтерпретації минулого заснованої на теоріях і методах інших соціальних наук «нової історії» і третьої хвилі «Школи Анналів».

Нами було проаналізовано найвідоміші монографії найвпливовіших радянських і зарубіжних істориків-вікінгістів такі як: А.Я. Гуревич «Вибрані праці. Т. 1. Стародавні германці. Вікінги»; А.А. Сванідзе «Вікінги – Люди саги: життя і звичаї»; А.С. Кан «Історія скандинавських країн»; Г.С. Лебедев «Епоха вікінгів у Північній Європі»; Н.В. Будур «Повсякденне життя вікінгів. IX-XI століття»; Е.А. Мельникова «Скандинавські рунічні написи»; Х. Арбман «Вікінги»; П. Соєр «Епоха вікінгів»; Е. Роесдаль «Світ вікінгів»; І. фон Фіркса «Судна вікінгів»; Я. Петерсен. «Норвезькі мечі епохи вікінгів». На підставі аналізу ми прийшли до висновку, що всі найбільш актуальні роботи можна класифікувати та звести до трьох напрямків: «фундаментального», «інтерпретаційного», «культурно-антропологічного».

Перший напрямок – це «фундаментальний». Методологічно дослідження у межах цього напрямку, як правило базуються на глобальній (структурній) історії другої хвилі «Школи Анналів» і зосереджені на вивченні змін структур великої, середньої та короткої тривалості. Дослідження у межах цього напрямку характеризується прагненням істориків до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, виявлення основних, другорядних і випадкових факторів, які вплинули на процес, у даному випадку зумовили «натиск вікінгів». У межах цього напрямку найбільша увага приділяється питанню першопричин, які зумовили як військову, так і торгову експансію вікінгів.

У межах цього напрямку дослідники визначили, як найбільш значущі, наступні проблеми: причин початку експансії вікінгів; причин успіху натиску вікінгів; причин завершення «Епохи вікінгів» й організаційної структури експансії вікінгів.

Без сумніву ці проблеми не вперше опинилися в центрі уваги дослідників-вікінгістів. Не заперечуючи внесок попередників, історики ХХ ст. тим не менш відзначали недостатню аргументованість і методологічну розробленість поставлених проблем, Як зазначив А.Я. Гуревич: «І до цього дня в нашій літературі відсутні роботи про вікінгів, які могли б покінчити з романтичними та поверхневими уявленнями про них... Необхідно ближче познайомитися зі скандинавським суспільством епохи вікінгів, з його розвитком, матеріальною і духовною культурою скандинавів, з'ясувати ту роль, яку вони грали в історії Європи в ІХ-ХІ ст.». Солідарність з ним виказав Г.С. Лебедев: «Однак недостатньо дослідженими і тому гостро дискусійними залишаються внутрішні стимули і фактори руху, його соціально-економічний характер, організаційна структура, а отже – соціально-економічна характеристика процесів, які розвивалися всередині скандинавських країн у другій половині І – початку ІІ тисячоліття. Саме цим пояснюється досить широкий діапазон оцінок, взаємовиключні визначення суспільного ладу Скандинавії епохи вікінгів, а відповідно, найближчих до неї як попередніх, так і наступних століть».

Другий напрямок - це «інтерпретаційний». Методологічно роботи в межах цього напрямку базуються на позиціях неопозитивізму, третьої хвилі «Школи Анналів», «нової культурної історії» і лінгвістичному методі. Характеризуються прагненням дослідника розширити фактичний матеріал шляхом нової інтерпретації раніше відомого матеріалу на основі використання нових методів соціальних і гуманітарних наук, його переосмислення та переоцінки. У межах цього напрямку найбільша увага приділяється питанню реінтерпретації письмових джерел і рунічних написів.

Дослідники, в межах цього напрямку, відзначають, що на жаль попередники в основному зосередили увагу на вивченні сакрального і магічного значення рунічної писемності. Так, А.А. Хлезов зазначає, що «Рунічна писемність є прикладом творчої переробки і синкретизму власних і запозичених традицій, що має своїм результатом генезис оригінальної системи письма, за своїми культурними функціями не збігається з функціями аналогічних знакових систем в культурах-донорах. Початкове ігнорування наративної складової мистецтва рунічного письма на користь його магічно-сакральної і меморіальної суті наклало відбиток на стилістику, форму і зміст епіграфічних пам'яток Півночі всіх епох». Так само дослідники відзначають, що для максимально коректної інтерпретації тексту необхідне проведення спеціального комплексного дослідження з цієї проблеми, з залученням законодавчих, історичних, археологічних та інших джерел і методів інших гуманітарних наук.

Третій напрям - це «культурно-антропологічний». Методологічно базується на принципах третьої хвилі «Школи Анналів» і різних напрямках «нової історії». Дослідження у межах цього напрямку характеризуються розподілом «фундаментальної» проблеми на кілька системних елементів з метою всебічного, детального вивчення системи. Варто зауважити, що фрагментація проблеми, з одного боку, дозволяє накопичити більш повний фактичний матеріал, але розгляд системних елементів не дозволяє охарактеризувати саму систему. У контексті цього напрямку історики сконцентрували дослідницьку увагу на класифікації проявів експансії скандинавів, характеристиці окремих елементів експансії, типологізації археологічних матеріалів. Так, П. Соєр зазначив: «Жодна людина не в змозі володіти всіма спеціальними методиками, необхідними для дослідження різних матеріалів, що

відносяться до періоду вікінгів, тим більше неможливо і помислити про те, щоб здолати всі потрібні для цього мови... Тільки якщо археологи, історики, нумізмати і філологи спільними зусиллями спробують зрозуміти природу тих свідчень, на яких, нехай і побічно, будуються їх висновки, небезпека катастрофічно невірних висновків істотно зменшиться, а дослідження епохи вікінгів знайдуть надійне підґрунтя».

Аналіз трьох перерахованих вище напрямків найбільш актуальних в історичній науці ХХ ст., дозволяє констатувати, що історики у рамках другого напрямку «інтерпретаційного» і третього напрямку – «культурно-антропологічного», сконцентрували увагу на розширенні фактичного матеріалу дослідження «Епохи вікінгів». Обравши для цього методологічною основою принципи третьої хвилі «Школи Анналів» і напрямки «нової історії», а саме «нової культурної історії» і «нової соціальної історії». Історики, які сконцентрувалися на дослідженні першого «Фундаментального» напрямку, спрямовані на розробку нових концепцій і теорій здатних дати відповідь на фундаментальні проблеми дослідження «Епохи вікінгів». Вони методологічно звертаються до принципів глобальної історії другої хвилі «Школи Анналів», використовуючи для підтвердження концепцій і теорій фактичні напрацювання представників другого та третього напрямку.

ЕНЕРГЕТИЧНА КРИЗА У ВЕНЕСУЕЛІ ЯК ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ЧИННИК ДЛЯ МІЖАМЕРИКАНСЬКОЇ СИСТЕМИ

Катерина Жуковська

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
магістрант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Україна, 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10
e-mail: zhukovskaia.katerina@gmail.com

Основною проблемою країн Латинської Америки є жорстке втручання США у внутрішні справи країн регіону. Важливим фактором є те, що штаб-квартира Організації американських держав (ОАД), куди входять всі суверенні держави Америки, знаходиться у Вашингтоні. При цьому ще в ранній період існування організації, заснованої у 1948 р., низка країн звинувачували США у нав'язуванні ОАД своїх рішень та у втручанні у внутрішні справи. Незважаючи на те, що з 1970-х років організація вважається більш незалежною, американський вплив на інших учасників, як і раніше, великий.

Метою є аналіз енергетичної кризи у Венесуелі та її вплив на міжамериканську систему відносин.

Визначальну роль у міжамериканській системі займає Організація американських держав. Під потужним тиском Вашингтона на пост генерального секретаря ОАД у березні 2020 р. був переобраний Луїс Альмагро – экс-міністр закордонних справ Уругваю, який є затятим противником Н. Мадуро. Для повалення венесуельського лідера він використовує всі наявні у ОАД ресурси і вплив. Також важливо, що саме Альмагро акредитував в Вашингтоні як представника «законного венесуельського уряду» при ОАД опозиціонера Хуана Гуайдо і приймає його як повноважного посла Каракаса.

Наукове видання

**Аркасівські читання:
гуманітарні дослідження в Європі
на сучасному етапі розвитку науки**

Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції

Миколаїв
1-2 червня 2020 р.

Здано до набору 22.05.2020 р. Підписано до друку 25.05.2020 р. Папір офсетний. Формат 70x108¹/₁₆. Гарнітура «Cambria». Друк лазерний. Ум.-друк. арк. 11,15. Наклад 100 прим.

Віддруковано з готового оригінал-макету
на власному обладнанні Науково-дослідницького центру
"Лукомор'є" «Державного підприємства «Науково-дослідний центр
"Охоронна археологічна служба України"»
Інституту археології НАН України